

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Голос адыга

макъ

1923-рэ ильесым
гъэтхапэм
къышегъэжьагъэу къидэкъи

№ 33 (22242)

2021-рэ ильес

ШЭМБЭТ

МЭЗАЕМ и 27-рэ

ОСЭ ГЬЭНЭФАГЬЭ ИИЭП
Къыхэтыутыгъэхэр ыкчи
нэмькі къэбархэр
тисайт ижүгъотштых

WWW.ADYGVOICE.RU

6 +

Адыгэ Республикаем и Правительствэ игъээзет

Сомэ миллиони 137-м ехъу пэIуагъэхъащт

УФ-м и Президентэу Владимир Путиныр къэшакло зыфэхъугъэ Лъэпкъ проект 12-м язэу «Псэуплэр ыкчи къэлэ щылаакъэр» пхырыщиgъэнэм пае аштэгъэ проектэу «Непэрэ шапхъэхэм адиштэрэ къэлэ щылаакъэр гъэпсыгъэнэыр» зыфиорэм къыдыхэллытагъэу фэтэрыбэу зэхэт унэхэмрэ общественнэ чыпIэхэмрэ Адыгеим щызэтырагъэпсыхъэх.

Блэкыгъэ ильесым аш фэдэу щагу 35-рэ ыкчи чыпIэ 14 икIеркIэу ашыжкыгъ. Проектын къыдыхэллытагъэхэр игъом ыкчи икью Адыгеим зэрэшагъэцэкъагъэхэм фэшI субсидие къыфакъу, нэужими щагу 6 зэтэргэпсыхъагъ. Илъесэу тызыхэхъагъэм общественнэ чыпIэ 13 ыкчи щагу 34-рэ постэумки агъэкIэжынэу агъэнэфагъ. Аш сомэ миллиони 137,6-рэ пэуухъащт.

Муниципальнэ образованиехэм мы ильесым ыкчи къыкIэлтыклохэрэм зэшшуа-хыцт IоофшIэнхэм яплан, «Гъогу картэр» игъом къагъэхъазырынхэу АР-м и Лышхъээ пшъэрэль афишыгъ. Аш нэмькIэу, 2022-рэ ильесым шIэгъэн фаууджы мигъэ зыуж ихъащтхэр агъэнэфагъэх.

КъумпIыл Мурат къэкIощт ильесым зэтэрагъэпсыхъащт чыпIэхэм яспискэ изэхгъэуцони анаэ тирагъэтынэу, цыфхэм яшIоигъоныгъэхэр анахь шхъялэу зэрэштхэр къыкIигъэтхъизэ, афишэптыгъ. Аш фэшI нэбгырэ мин 20-м ехъу зыдэс муниципалитетхэм, къалэу Мыекъуапэ, поселкэхэу Инэм, Яблоновскэм мэкъэтынхэр ашыкIощтых.

ЗэкIами амакъэхэр атынхэ амал ялэнэу шыкIэ гъэнэфагъэ мигъэ къа-угупшысыгъ. Аш зэуухыгъэ шыкIэм тетэу, пэуудзыгъэу амакъэхэр атынхэу къыдэллытагъ. Интернет нэкIубгъюу агъэфедэн альэкIыштыр: <http://1.gorodsreda.ru>

Мэзаем ихъугъэ-шIэгъэ шъхьаIэхэмрэ унашьоу аштагъэхэмрэ

Нэмьц-фашист техаклохэр Адыгэ хэкум зырафыжыгъэхэр ильес 78-рэ зэрэхъугъэр Адыгеим щихагъэунэфыкIыгъ.

Урысыем и Правительствэ и Тхъаматэ Михаил Мишустинир Адыгеим алерэу щыагъ. Арыэр Адыгэ Республиком и Лышхъэу КъумпIыл Муратрэ АдыгеимкIэ зигъо IоофшIохэр, республикэм социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэ зэришьщт программэр зэрэгшэцакIэрэм атегуушыгъащт.

Премьер-министрэр «Полярис-Адыгэя» зыфиорэ гупчэм зэклом, аш илофшIэн осэшко фишыгъ, «гъэсэныгъэ IоофшIэн

щысэтехыгъэу Урысыем ар щагъэльягъомэ хуунэу» ёлтыгъ.

Урысые Федерацием и Премьер-министэрэ адыгэ къуаэр щэ заводэу «Тамбовскэм» къызэрэшыдагъэкъырэр зэригъэльгэгъугъ. УФ-м и Правительствэ и Тхъаматэ, Урысыем мэкъу-мэшымкIэ иминистэрэ, Адыгеим и Лышхъэе республикэ аграрнэ комплексым илъяклохэм мыш щауягъащт. Ахэр анахъэу зытегуущыгъэхэр къуаджэм хэхъоныгъэ зэ-

ришьщт программэм мылькоу къыфатуущыщтыр, мэкъу-мэшым къыщахъыжыхэрэр Iækыб къэралыгъохэм ашыгуугъэкъыгъэнхэмкIэ IэпыIэгъоу къаратырэм зэгъэушъомбгъуугъэнэир, отраслэм грантхэр къыфыхэгъэкъыгъэнхэрары.

Адыгеим зэрэшыгъащт икIеуххэм атетэу Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхъаматэ уншшо заулэ ўштагъ. Ахэм зэу ашыц Мыекъолэ

къэлэ паркым ибассейнхэм гъэцэкIэжы-нышхохэр яшIылIэгъэнхэм пае мылькоу къэтIупшыгъэнэир, социальнэ инфраструктурэм ипсэуальхэр Джэджэ районым щыгъэпсыгъэнхэр ыкчи щыгъэкIэжы-гъэнхэр.

Адыгэ Республикаем и Лышхъэе «Россети Кубань» игенеральнэ директорэр энергетическэ инфраструктурэр джырэ шапхъэхэм адиштэу республикэм щыгъэкIэжыгъэнхэмкIэ амалэу щыгъэнхэм атегуушыгъащт. Проект гъэнэфагъэхэм яшIаагъэкIэ 2023-рэ ильесым ехъулIэу МВА 195-кIэ нахыбэу энергиер къа-хъыжыщт. Илъеси 5-м къыкIоцI сомэ миллиард 5,4-рэ хуурэ инвестициихэр энергокомплексым къыхалхъащтых. (ИкIеух я 2-рэ нэкIуб. ит).

Яхэгъэгу шү альгъоу шүгъэнхэм фэлорышэх

Зыкъэухъумэжынымкіэ къэралыгъом иорганизациеу «ОСОАВИАХИМ — Урысыем и ДОСААФ» зыфиорэр зызэхашагъэр ильэс 94-рэ, Урысыем иухъумаклохэм я Мафэ ыкли Хэгъэгу зэошхом ильэхъан нэмыц техаклохэр рафыжыхи, Адыгеир шъхъафит зашыжыгъэр ильэс 78-рэ зэрэхъуульхэм афэгъэхыгъэ ।энэ хъурае Урысыем и ДОСААФ ишьольыр къутамэ щыкъуагь.

Іофтхъабзэм хэлэжьагъэх АР-м ихэбзэгьеуцу ыкли гъэцэктээкло күулькүухэм ялтыклохэр, ветеранхэр ыкли Адыгэ зыкъеухумэжбын организацием иучреждениехэм якъулыкүушшэхэр, АР-м иветеранхэм я Совет, АР-м идээ комиссариат ялтыклохэр, дзэ-патриот клубхэм ыкли объединениехэм ялофышшэхэр, Адыгейим иныбжынкэ армейцэхэр, общественне организациехэм ыкли объединениехэм ялтыклохэр, нэмыххэри.

Къэлгъэн фае, 2021-рэ илтэсийн щилэ мазэм и 23-м къыщгэжжайгаа Урысын зыкъэухумэжжын жъуѓээ Ioшшлэн имазэ рагъэклокыгъ, аш изэфхыхсыжжхэри ашыгъях.

Фәхъысыжъхәр ашып вәх.
Зәхәшаклоҳәм мурадеү яла-
гъэр дзэ-патриотическе пүнья-
гъэм фәгъэхъыгъе һофтхъабзә-
хәм цыфхәр ыкыл организаци-
ем иллыклоҳәр чанеү къахәгъе-
дәжъяңзәхәр ары.

Урысыем и ДОСААФ ишьо-
льыр күтамэ ипащэу Барцо
Тимур ىoftхъабзэм къекlола-
гъэхэм шуфэс гущыlэмкэ за-
къыфигъэзагъ. Аш къызэриуа-
гъэмкэ, Урысые зыкъеухъумэ-
жын жыгулъэ ىофшIеныр ти-
республикэ чанэу щырагъэклö-
кигъ. Пышэрлъэу ялагъэр щылэ

мазэм и 23-м кышигъэжъягъеу мэзаем и 23-м нэс патриотическэ ыкли дзэ-патриотическэ плунгыгъэм ехыллэгъэ Ioftkhъа-бзэхэм, джащ фэдэу дзэ шэжьым ыкли Урысые Федерации-емрэ Адыгэ Республика-емрэ яшлэжь мафэхэм чанэу ахэлэжьэнхэр ары. Иэнэ хъураем къеклонлэгъэхэ ведомствэ ыкли къульыкыу зэфэшхъяфхэм, организациехэм ыкли объединениехэм ялтыклохэр зыкъеухуумэжьын организацииер зызэхашагъэм и Мафэ, Сталинград заом, Ленинград шъхъяфит зашлыгъэм Харьегу зээшхом

ильэхъан нэмыц тухаклохэр ра-
фыжыхи, Адыгейр шхъяфит
зашыжыгъэм, хэгъэгум иуху-
маклохэм я Мафэ фэгъэхыгъэ
юфтихъабзэу республикэм ѿ-
кльгагъэхэм чанэр ахалжьагъэх

— Пшъэрыйль шъхъаэу тилоф-
шъенкэ тилагъэр тарихъ хъугъе-
шълагъэхэр, лъехъэнэ къинхэм
Хэгъэгур къэзъухумэгэ цыиф-
хэр тыгу къэдгъэкъыжынхэр,
къыткъэхъухъэрэ ллэужхэм ахэр
ядгъаш!энхэр, якъералыгъо шу
альэгъоу, къаухъумэным фэ-
хъязырхэу пүгъэнхэр ары,—
къылаагъ Барцо Тимур.

Нэүжмэл зэхахэм къыщыгүүшьлагт Урысые дзэ-патриотическэ общественнээ движениеу «Юнарнием» икъутамэй къалэу Мыекъуапэ щылэм иштаб ипашэу Ирина Князевар. Аш къыззэриуагтъэмкіэ, ильэси 8-м къыщегъэжъа гээу ильэс 18-м нэс зыныбжэ нэбгирэ 1015-рэ движением хэхых. Ахэр урын

сые ыкыл республика э зэнэкью-
кухэм чанэу ахэлажьех, хаг-
гынэфыкыре чыып! Эхэр кылы-
дахых. Ахэр къэзышыхъатыре
видео къэгэлэгъюном къэ-
зэрэугоицхэхэр ригъеплтыгъех.
Джащ фэдэу, Урысые зыкъеу-
хумэжын жыугъе иофшэнным
имазэурагъеклокыгъэм изэ-
фэхъысыжжэх къашыгъэх Уры-
сыем и ДОСААФ ичып! Э күт-
тамэу Тэххутэмькое районым
щы! Эм ипащу Лыхэсэ Руслын,
Мыекъопе дээ-патриотичесэ
клубэу «Вертикаль» зыфиорем
ихэушхъафыкыгъэ отрядэу
«Кондорым» ипащу Егор Туз,
ДОСААФ-м ичып! Э күттамэу
Теуцожь районым щы! Эм ипа-
щэу Стлашь Аслын, нэмыхык-
хами.

зэралуагъэмкэ, Урысые зыкъеу-
хумэжын жыугъе иофшэнным
имазэ хахьэу тиреспублике
иофтхэбээ зэфэшхъафыбэ
щыкыагь. Ахэм зэк! Эм мэхъа-
нешхо ял ыкыл ныбжык! Эхэм
яхэгъэгу shу альгэйоу пүгъэн-
хэм фэлорыш! Эх.

Клэухым кызыралуагъэмкэ,
мы ильэсэм гъэтхапэм и 24-м
Урысыем и ДОСААФ ишьольыр
күттамэ и Совет зэхэсгэгъю
и! Эщт, аш советым иофшэн
щызэфахъысыжьыщ, дээ-пат-
риотичесэ пүнүгъэм фэгъэ-
хыгъэ иофтхэбээхэм чанэу
ахэлэжьагъэхэр щытху тхыль-
хэмкэ кыхагъэшьщых ыкыл
зыкъеухумэжынымкэ къэра-
лыгъо организацуе «ОСОАВИ-
АХИМ — Урысыем и ДОСААФ»

Іэнэ хурааем къыщыгушылгъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идеputатэу, Урысыем и ДОСААФ ишьолтыр отделение ильыпльэкю совет хэтэу Е. Саловыр, АР-м иветеранхэм я Совет итхаматэу Къоджэ Аслын намыкчыгыри Ахэм къынчын.

КИАРЭ Фатим.
Сурэхэр Іашыны Аслын
тырихыгъах

Ежь-ежьырэу ыццЭ зыфиишыжьыгъ

Щылэх цыифхэр тоофшлагыи, гъэхъагы мымаклэу ялэхэу, ау а зэпстэумэ ягуульшиныр ямыкласэу. Ахэм ашыц зигугуу къэтшыщтыр. Июбилееву къэблагъэрэм фэшгүй дашыныр ыдагъэп, «цыиф ымышлэрэ сшлагъэп» ытуагь.

Хъут Юрэ Теуцожь районым ит къуаджэу Гъобэкъуае 1941-рэ ильясым къыщыхъуль. Гурьт еджаплэм ыуж ар Тбилиси икъэралыгъо университет члэхъагъ. Ашыгъум ауштэу чыжъэу ихэку зылокым, ар зээгъоготу зэрэмынхъуштыр, нахъ чыжъэуи щылэнгъем зэрихъыштым егувшысэгъагъэп. Биофизик сэнхъехат ашт къыщызэригъэгъотыгъ. Дэгъо зэрджахъэм, юфым сидигъоки зеримыгъэшъихъарэм яштуагъэкэ къенэжъынышт а еджеплэ дэдэм Ѣылажъэнэурагъэблэгъагъ, ауар ымыштэу Адыгейм къыгъэзжынгъ.

Кызылъыхъугъэ къуаджэм игъунэгъ Къунчыкъохъаблэ илофшэн щыригъэжъэгъарь, физикемкэ ригъаджэцтыгъэр, ау дээ къулыкъум күли кызызгъэзэжъым икъуаджэ илофшэн щыпидзэжъыгъ. Ащ идиректор игодзарь, нэужым а еджэлэ дэдэм, Къунчыкъохъаблэ, къутырэу Шевченкэм адэтхэм япещагь.

Юрэ ишлэнэх хийгэхжүүнээр, кээ узыгро кызылэхийгэхжүүнээр сидигжьоки икэсагъяа алж. Аш ишыхъяат 1981-рэ ильзэсэм Московскэ къэралыгьо лингвистическэ университетэу Морис Торез ыцээ зыхырэм португальскэ бзэмжэ курсжэр кызыэрэзиухыгъэр. А лъэхжүүним ар жуутийн зэрэгжаштэрэ бзэхэм ащыщыгъяа, псынкээ кынпэлкэхжанэуи щытеп. Аш нэмыйкээни Юрэ грузиньбзэ зэржгээшгээжьаг.

Индырэльфыбзэ адыгабзэм имызакъоу, аш фэдиз бзэ зышIэрэ кIэлэгъаджэм, ашыгъум партийнэ Iофшэнэыми опыт щырилэ хъугъягъэ, хэгъэгум дипломатическэ пшъериль фишыгъ. Курсхэр кыззериухыгъэхэм тетэү ар Мозамбик къера-длыгъюм Iофшишэнэу агъекIуагъ.

Бээ зэфшьхахфэр зэришлэхэрээр, зэхэцкло Іепласаэү зэрэштыр, партийн юфын хэшүүк зэрэфыриэр кыдаалтыти, къалэу Келимане хэхээрэ провинциеу Замбезия зыфиорэм агъекуягъ. Юрэ ыпэкіэ Советскэ Союзым икыгъэу зы нэбгыри мыш щылагъэу щытывьэп, ежь апэрагъ. Юфшлэцко куп зэхищэнышъ, нэужым щылэжъенэу къякощхэм гъогур къафыэзгуихын, зэпхыныгъэр ыгъялптыэн фаягъа.

Узфэмынэлсээ къералыгъом, етланы аш ичылпэе «цивилизации» гүшүйэр джыри зынэмсыгъэм аш фэдэ пшьэрлырь щыгхырыгьныр ӏешӏехэу зэрэцхымытыр къашӏегъяаен. А лъэхъаным джы техническэуи, нэмийкӏеуи амалэу тӏекӏелхэм

афэдэ щылагъэп. Арэу щигтми, Юрэ пшъерыйльэу илэр ыгъэцэхийн цэктэгж. Провинцием ар илтэситүрэ къетыгъ, физикэмкіэ егъеджэн программэм изэхэгъэуцонкіэ просвещениемкіэ министрэм иупч!эжжэгъуль, ащ дахь а предметымкіэ еджжал!эм щыригъаджэштыгъэх. А зэпстэумэ анэмьк!еу провинцием икултуурэ изегъэушъомбгүүнкіэ лэпы!эгъуль афэхъуль, спорт юфтыхъабзэхэр афызэхищэхээз, а лъяныкъомкі адэларгъ.

Тыдэ щылэми илофшэн хэшькүл фырилэу зэригъэцкялагъэм, хэт фэдэрэ цыфи жабзэ къидигъотын, гурьлон, купэу зыхахъэрэм зыригъештэн ылъэ

Бзэ зэфэшхъяфхэр зэришІэхэрэр, зэхэцкІо ІэпэІасэу зэрэштыр, Партийнэ Іофым хэшІыкІ зэрэфыриІер къыдалъыти, къалэу Келимане хэхъэрэ провинциеу Замбезия зыфиІорэм агъэкІуагъ. Юрэ ыпэкІэ Советскэ Союзым икІыгъэу зы нэбгыри мыш щыІагъэу щытыгъэп, ежь апэрагъ. ІофшІэкІо куп зэхищэнышь, нэужым щылэжъэнэу къэкІоштхэм гъогур къафызЭуихын, зэпхыныгъэр ыгъэпытэн фэягъэ.

Кынэу зэрэштым ишыхъат мы
къэралыгъом аш тетэу лъэныкъо
зэфшэхъафыбэ зэдихызэ 1оф
къызэрэшишагъэр.

Ильэситүрэ мыйц къызэтым үүлж ихэгье гу-
хэль илагь, ау ежь зэриоу ху-
гыагъял. Джури зы ильэрэ 1оф
къышлэнэу къагъэнагь, ау къалэу
Келимане къыдашыжки, Малутэ
къащажжыгъягь. Мозамбик гъэ-
снчжт амьде и Министерство

сэныгъэмкэ и Министерствэ урчэжжэгьоу илгэй. А лъэхьаным аш и Президентыгъэ Машел Са- мор щэгъогогоурэ ригъэблэгъагь.

Юрэ үпэккэ зэдэгүүшигъу горэм къышцогъагь Мозамбик къизэтгэм иуххтэ гъэшгэньонэу

зэрэклоштыгъэр, цыиф зэфэшь-хъафыбэмэ зэралыглагъэр, къи-ныбэ ыпэ къэклыгъэми, шуагагъэу къыхихыгъэр зэрэмынамкээр. Ареү щитми хымэ къэралыгъоу зыдэшыгээм ыгу илъыгъэп, къы-гъэзжынным ренэу егувшы-сэштыг. А лъэхъаным дипло-матическэ тошшэнэр лъигъэ-къотэнэуи амал имыгагъэу щитыгъэп, ау аши фэягъэп.

Къызегъэзэжым икъоджэ гупсэу Гъобэкъуае игурит еджа-
пэ чэхъажыгъ. Ащ лъыптыгъ аш ипэшэ Иэнатлэр къыратыгъ.
Ильэсишырэ аш йутыгъэу Мые-
кууапэ къагъэклюжыгъ ыкы
1997-рэ ильэсым нэс АР-м

гъэсэнүгъэмкіэ иминистрэ игуадзэу тоф ышлагь.

Аш үүж ар хэдзынхэмжээ Гупчэ комиссием зыхэхъягээр 1998-рээ ильэссым аш ихъаматээ игуудзэй агъянэфагь, 2002-мийн ихъаматэу хадзыгь, 2012-рээ ильэссым нэс а ІэнатIэм лутыгь. Кыгъэшлагъэм инахынбэр гъээ сэныгъэм исистемэ ритыгъээ нахь мышIэми, хэдзынхэм егъа шIэм ахтэгъэм фэдэу, Хүйтэй Юре үцэ аш рапхыныр арьж кызхэкIынгэр.

Юрэ «Народнэ гъэсэнгъэм и Отличник», Адыгеим итын анахь лъялпІеу «Адыгеим и Щытхъузехъ», АР-м и Къэралы-

Юрэ «Народнэ гъэсэнгъэм и Отличник», Адыгеймитын анахь лъапIэу «Адыгейм и Щытхъузехь», АР-м и Къэра-лыгъо Совет — Хасэм итамыгъэу «Закон. Пшъэрыйлъ. Цы-фыгъ» зыфиюхэрэр къыфагъэшъошагъэх, нэмүкI тынхэмкI мызэу, мытIоу къыхагъэшыгъ, къызщыхъугъэ къуаджэу Гъобэкъуае ицIыф гъешIуагъ.

гъо Совет – Хасэм итамыгъеу «Закон. Пшъэрыйль. Цыфыгъ» зыфилохэрэр къыфагъешъоша-гъэх, нэмыкы тынхэмкі э мызэу, мыттоу къыхагъещыгъ, къыз-щыхъугъэ къуаджку Гъобэкъуае ицыф гъашыгъ.

Гъэтхапэм и 1-м аш ыныбжъ ильэс 80 мэхъу. Щылэнгыгэ гъою гъашэгъон, хуугъэшлагъэхэмкіэ баеу аш къыкүгь. Къыдэлэн, лъязгъэкотэн, къыкьюцион имылэу, ежь-ежырыеу, ыклюачлекіэ, ишлэнгыгъекіэ, иофшлэнным шулъяртоу фырилэмкіэ зыцлэ зыфэзышыжьыгъэхэм ар ащищ. Цыфыр пээштэ лэнатлэм лукыжьэу, пенсием зыкоклэ нахыпакіэ къэзыцуухъяэштыгъэхэм янахыбэм ашгэгүвшэжы ало. Юрэ ахэм ащищэп. Сыд фэдэ лэнатлэм лутыми цыфыгъэр зэрэчимынааъэр, ныбджэгъу дэгъоу, лахыл гүкігъоу зэрэштыгъэр аш къеушыхъяты.

Кыныбы ишчүээнгээ къыхэ-
фагъ, ау ыгу къодыгъэу, чефын-
чъэу зымы ригъэлъэгъугъэп,
къызхигъэштыгъэп, ау о гумэкын-
гъо уйзэу уетхъаусыхыллэмэ, угу
зыгъэрэхъатын къыуилошьущт.
Цыфэу зышлэхэрэм зэкэмэ ар
къыклагъэтхъы. Пхъэшагъэ зы-
хэль пэшагъэу, уипшъэрьльхэр
икъоу умыгъэцак!эхэмэ къып-
шомыкыщтыгъагъэу, ау аш
даклоуи коллективыр зэгуригъэ-
лон, ежьыри затыримы!эткылэу
захигъэколкын, нэбгыре пэпчъ
игукъауи, игушуагъуи дигоющын
ыльэкыщтыгъэу alo.

Пхъэшагъэм даклоуи Юрэ сэмэркъяушхо хэль, удэгущы! Э зэптыгъэкли уемызэшынэ ѿйт. Жъи, кли, цыф къызэркылуи, пэшэ лэнатлэм лути жабзэ къыздимиыгъотошүн щы! Эптын фай, купэу зыхахъэрэм чэф къыхэ-зылхъара шыф.

Зылхъэрэ цыцф.
Юре аш тетэу нэшlo-гушlo зэпьтэу, ипсауныгъэ кыышым-кIэу, ыгу кынхъэрэр кыыдхъоу джыри ильсээбэ кынгъэшэнэу тыфельтало, июбилеуу къэблагъэ-рамка тыфагүшэл

Ныбджэгъу куп.

Пандемием емылъытыгъэу IofoшIэнныр зэпагъэугъэп

Адыгэ Республикэм и Общественнэ палатэ 2020-рэ ильэсүмкээ IofoшIэнныр зэфихысыжыгъ, пшъэрэллыкIэхэр зыфиғъэуцужыгъэх. Палатэм итхаматэу Устэ Русльян кIэуххэм якъэбар къедгъэотагь.

**— Русльян, хэткIи шъэ-
фэп икIыгъэ ильэсүм
коронавирусым ыкъ
къикIыкIэ къералыгъом
щагъэуцугъэ гъунапкъэ-
хэм тыйдрэ лъэнэыкъуу
яIoфиIэн иягъэ зэрекIы-
гъэр. Шъо ар сидэуцтэу
зэхшышигъа?**

— Ары, коронавирусым зи-
мыушомбгъуным пае Оперативнэ штабын ышыгъэ унашном Общественнэ палатэри текIыгъэп. Зеклоныр нахь макIэ зэрэтишытгээс тийлмийг ыкъи аш пае IofoшIабзэхэм азынхъ-
къо редгъэкIокIыгъэхэп. Аш даклоу, палатэм хэтхэм техни-
ческэ амалэу алэкIэльтийр зэд-
гъашли, IofoшIэнныр пэйудзыгъэ
шыкIэхэм тетэу зэхэтшагь, пандеми-
и къыздихыгъэ IofoшIох-
хэм аышхъэм ядэгъэзэжын-
ыуух.

**— Урысые Федерацием и
Общественнэ палатэ зэхшэгъэ
упчIэжсынхэу икIыгъэ ильэсүм
режъугъэкIокIыгъэхэм уакыт-
тегущиIагъэмэ дэгъуугъэ.**

— Урысые и Правительствэ иунашью «О мерах по приспо-
соблениу жилых помещений и общего имущества в многоквар-
тирном доме с учетом потреб-
ностей инвалидов» зыфиорэм
епхыгъэу сэкъатныгъэ зилэхэр
зыщыпсэхүэр фэтэрыбэу зэхэт
унэхэм амалхэр зэрэтишэхэ-
шагъэр тыулпэлкүгь. Аш фэгъэ-
хыгъэу зипсауныгъэ амалхэр
зэшчыгуагъэхэм ыкъи курэ-
жыем ис сэкъатхэм яеплыкIэхэр
тыугъоигъэх. Хэуконон-
гэу къыхагъэшчыгъэхэм ашыщ-
хэр: фэтэрыбэу зэхэт унэхэм
къапыщыль чыпIэхэу зыщы-
зеклонхэ альэкIыщтхэр, дэклюя-
пэхэм пандусхэр, Iэубытыпэх-
хэр, автомобилхэр зыдагъэу-
цүйткүн хэушхъэфыкIыгъэ къеу-
чупIэхэр, чIехханапIэхэр ахэт-
хэп. ЕплыкIэу тыугъоигъэхэм
якIэуххэр хэвчилжээ. Комис-
сием зэрэхигъэунэфыкIыгъэм-
кэ, къералыгъо хабзэм икIулы-
къухэм, общественностью, кIэ-
лээджаклохэм зэрифэшшуашэу
а чыпIэхэм анаэ атет, къэбээ-
лъабзэх. Юбилейнэ ильэсхэм,

мэфэкIхэм ямызакъоу, ахэм
язытет сидигъуу талыпльэнэу
щыт ыкъи а IofoшIом фэгъеза-
гъэхэр тигъусэхэу дээкIолхэр
зыщагъэтIылтыгъэ чыпIэхэр,
саугээтхэр зыщагъэуцугъэхэр
игъорыгъоу къекткүхъанхэу пал-
латэм рихъуягь. Джащ фэдэу,
зигугъу къесшымэ сшоигъор
дээ-патриотическэ пүнүгъэм-
кэ мэхъанэ зилэ IofoшIабзэу
Адыгэир шхъафит зэршыжыгъ-
гээ фэгъэхыгъэ автопробегэу
AP-м и DOSAAF зэхищэрээр
ары. ИкIыгъэ ильэсүм азэрэу
ащ сихэлжэньену хуугъэ. Лы-
хуужьнгъэ зыщызрахьэгъэ
ильэсхэм япхыгъэ хуугъэ-шла-
гъэхэм сарыгушоу, сыгуи зэ-
хэхъафти къэзгъэзэжыгъы.

**— Урысые Федерацием и
Общественнэ палатэ зэхшэгъэ
упчIэжсынхэу икIыгъэ ильэсүм
режъугъэкIокIыгъэхэм уакыт-
тегущиIагъэмэ дэгъуугъэ.**

— Урысые и Правительствэ иунашью «О мерах по приспо-
соблениу жилых помещений и общего имущества в многоквар-
тирном доме с учетом потреб-
ностей инвалидов» зыфиорэм
епхыгъэу сэкъатныгъэ зилэхэр
зыщыпсэхүэр фэтэрыбэу зэхэт
унэхэм амалхэр зэрэтишэхэ-
шагъэр тыулпэлкүгь. Аш фэгъэ-
хыгъэу зипсауныгъэ амалхэр
зэшчыгуагъэхэм ыкъи курэ-
жыем ис сэкъатхэм яеплыкIэхэр
тыугъоигъэх. Хэуконон-
гэу къыхагъэшчыгъэхэм ашыщ-
хэр: фэтэрыбэу зэхэт унэхэм
къапыщыль чыпIэхэу зыщы-
зеклонхэ альэкIыщтхэр, дэклюя-
пэхэм пандусхэр, Iэубытыпэх-
хэр, автомобилхэр зыдагъэу-
цүйткүн хэушхъэфыкIыгъэ къеу-
чупIэхэр, чIехханапIэхэр ахэт-
хэп. ЕплыкIэу тыугъоигъэхэм
якIэуххэр хэвчилжээ. Комис-
сием зэрэхигъэунэфыкIыгъэм-
кэ, къералыгъо хабзэм икIулы-
къухэм, общественностью, кIэ-
лээджаклохэм зэрифэшшуашэу
а чыпIэхэм анаэ атет, къэбээ-
лъабзэх. Юбилейнэ ильэсхэм,

**— Русльян, лъэнкъ про-
ектэу «ПсэунIэр ыкIи**

**къэлэ ѢыIакIэр» зыфи-
Iорэм игъэцэкIэн епхы-
гъэу Урысые и Общ-
ственнэ палатэ 2020-рэ
ильэсүм Ѣылэ мазэм
еплъыкIэхэр зэриугъои-
гъэхэм тищыгъуаз.
Адыгэим ар сидэуцтэу
ищыкIуагъа?**

— Федеральнэ проектыр
республикэм ѢыгъэцэкIэгъэнэм-
кэ цыфхэм яшшошхэр къядэ-
лтытгээнхэр пшъэрэль шхъа-
Iэу Ѣытгыгъ. Аш пае 2017 —
2019-рэ ильэсхэм зищагу къэ-
лэгъэпсийн ипрограммэ хэ-
фагъэхэм яеплыкIэхэр тыугъо-
гъэх. А IofoшIабзэм республи-
кэм Ѣыгъэсүэр нэбгыре 353-рэ
хэлэжьагь. Анкетированiem
къызэригъэлтгэуагъэмкэ, мыш
субъект 69-у хэлэжьагъэхэм
азыфагу Адыгэим я 3-рэ чыпIэхэр
ыбуытгыгъ. Зэупчыгъэхэм япро-
цент 98-м мы программэр зэ-
рэшчиэр ыкъи хэлэжьэнхэ амал
зэрялэр, процент 56-м зэрэхэ-
лэжьэштхэ шыкIэхэр ашэ. Обще-
ственнэ чыпIэхэм икIоу Iofo-
шIабзэхэр ашыззахэхэмэ
къылоныр процент 43-м нахь
кын къашыгъу.

**— Коронавирусым къыз-
дихыгъэ IofoшIохэм
ядэгъэзэжынхэу фэгъэ-
хыгъэу зэхэсгыгъохэр
Палатэм иIагъэх. Ахэм
нахь игъэкIотыгъэу ягу-
гъу къэшиIыгъэмэ дэ-
гъуугъэ.**

— Лъэнкъ проектэу «Пред-
принимательствэ цыкIумрэ
гуртымрэ ыкъи унэе инициа-
тивэм IэпыIэгъу афэхуугъэнэр»
зыфиорэм ипхырышын къыды-

хэлъытагъэу, пандемием ильэ-
хан республикэм ибизнес
цыкIумрэ гуртырэ IэпыIэгъу
зэрафэхуухэрэм епхыгъэ зэхэ-
сигъо чьэпэгогъум тиагь.

Зэхэсигъом хэлэжьагъэх
Адыгэ Республикэм экономикэ
хэхъоныгъэмкэ ыкъи сатыумкэ
и Министерствэ, Адыгэ Республикэм
предпринимательствэм IэпыIэгъу фэхъуугъэнэмкэ и
Гупчэ ялыкIохэр, нэмыхкхэри.
Бизнес цыкIум ыкъи гуртым
хэхъэрэ предприятихэм, организациехэм
зыпкэ итэу IofoшIэнэмкэ итэу
ашыгъи IэпыIэгъу агто-
тынам тегущыгъагъэх. Ау а
амалхэм ямлытгыгъэу, бэх-
хэм чэнагъэ ашыгъ ыкъи икы-
гъэ ильэсүм ыпэрэхэм афэ-
мыдэу нэбгырабэмэ палатэм
зыкыфагъэзагь. Предпринима-
тельхэм янахьыбэм УФ-м и
Правительствэ ыгъэнэфэгъэ
субсидиехэр къаратыгъэхэп.
Ахэр: предпринимательхэу мы-
гъомылэпхээ товархэр зыщ-
хэрээр, фэло-фашIэхэр зыгъэ-
цакIэхэрээр, транспорт зещэ-
ним, зеклоным пыльхэр, нэм-
ыхкхэри.

**— Русльян, Общественнэ
палатэм иппарат
пшъэрльхэу ыгъэцакIэ-
эр makIэн...**

— Шыпкъэ, анахьыбэр зы-
пшъэ ифэрэр аппаратыр ары.
IofoшIабзэхэм ягъэхъазырын,
документхэм, письмэхэм ягъэ-
зеклон япхыгъэ IofoшIэнэр ахэм
дэгъоу икIыгъэ ильэсүм агэ-
цэллагь. 2020-рэ ильэсүм унэ-
шьо ыкъи къэбар тхыгъэ 463-рэ
(2019-рэ ильэсүм — 392-рэ)
къытIэкIэхъагь, аш щышэу
312-рэ (2019-рэ ильэсүм — 222-
рэ) — Урысые и Обществен-
нэ палатэ къикIыгъ. КъытIэкIэ-

хъэгъэ пстэуми япхыгъэу аппа-
ратыр иофишIэхэм тхыгъи
123-рэ агъэхъазырыгъ ыкъи
атуушигъ.

**— 2021-рэ ильэсүм ти-
хэхъагь. Сыд фэдэ пшъэ-
рльхэр AP-м и Обще-
ственнэ палатэ зыфи-
гъэуцжысхэрэ?**

— Мы уахьтэ анахьэу зууж
тихэм ашыгъ палатэм хэтхэм
ицялэе мэлтэлфэгъум зэрау-
хырэм къыхэкIэу кандидатхэм
ягъэнэфэн. Ар IofoшIэн къызэ-
рыкIоп, уахьти, кууччи ишы-
клагь. Аш даклоу, УФ-м и Къэ-
ралыгъо Думэ ыкъи AP-м и
Къэралыгъо Совет — Хасэм
ядепутатхэм яхэдзинхэу къэблаг-
гэхэрэм лъялпъаклоу ахэ-
тыштхэм якыххэйн, ягъэдэжэн
туублэшт. Пстэумки нэбгыре
600 фэдэз едъэдэжэн фае. Ар
шьольыр палатэм ипшъэрэль
хэхъэ.

Лъэнкъ проектхэм япхыры-
шын зэрагъэцакIэхэм, щэфак-
лохэм яфитынгъэхэр ыкъи
яшшоигъоныгъэхэр къетуухъу-
мэнхэм, волонтер движением
зэгъэшшомбгъэхэнным ыкъи
IэпыIэгъу тифхууным, коммер-
ции зыхэмийл организацихэм
Iofo адэтшIэным, нэмыхкхэми
тынаэ атет.

Тизэдэгүүшшээгъу икIэхъазы-
хэм илхэмийлэхэдээхэрээ
хэхъэнэ къиним Обществен-
нэ палатэм хэтхэм чанэу Iofo
зэрафэхэрээ сывзэрэфэрэзэр.

**— Тхъауегъэцэу гуцы-
Iэгъу укызэрэфхъу-
гъэмкэ.**

ИШЬЫНЭ Сусан.
Сурэххэр Ишьынэ Аслын
тырихыгъэх.

Тышъуфэрэз, тхьашьуегъэпсэу

Мы пын ыцэ къепомэ, цыф шагью, тофшаклошоу, халалтуу къералыгъом фэлжэхъагъэу, Адыгейим, милицием тофшэн шэпхъэ гъэнэфагъэм атетэу щы-

Зигугуу къэтшыщтыр 1941-ийн ырышыхыр ашы зэхъум агъекощыгъэ къоджэ цыкыу шагъоштыгъэу Ленинэхъаблэ иклэлэ пүгүүэ Хүтэйж Азмэт Къэншьао ыкъом епхыгъэу МВД-м иветеранхэм зыкъизэрэтфагъэзагъэр ары.

Зэхээзыщагъэхэм яапэрэ сатырэхэм ахтэгъэу, иадыгагъэкли, ицыфыгъэкли щысэтихъилэ, адигэ хэкум имилиции иапэрэ полковникэу, аш ишаа иапэрэ гуадзэу илъесипши пчагъээрэ иштихъу аригъалозэ лэжъагъэу зэрэштыр кыуимионэу къулыкъу дээзихъыгъэхэм ямызакъоу, зышхээрэм, цыфуу фэзагъэхэм къахэкъынэп.

Мы пъэхъаными Хүтэйж Азмэт Адыгэ Республикаем и МВД иветеранхэм я Совет ишаа ыныбжэ зэрэхэклотагъэм емыльтыгъэу, тэри, МВД-м ильэс пчагъэхэм хэтигъэхэу аш иветеранхэри, непэ кызынэсигъэм тышыгъушэрэп, уахтэ кыхе гэхъэкишь, кытхэхэ, тыгу кындаа, тигумэклэ зэрэгшаша, амалэу щылэмкэ 1941-ийн кытфэхэу.

Тээ, Тэхъутэмийкье ыкыи Теуцожь районхэм МВД-м икъулыкъушэхэу, аш

иветеранэу ашыпсэухэрэмкэ, тэгүгэ адирэ тирайонхэм яветеранхэм къидырагъэштэнэу. Хүтэйж Азмэт ишынтыгъэ гыгы туукытегущынэу типшээрилэп. Ар зэкэми ашэ.

Тызыфаар нэмык! Лытэнэгъэшхэ зыфэтшырэ тинахыжьэу Хүтэйж Азмэт цыф бэдээ зээклодыллэрэ коронавирусыр къеузи, республике сымэджээшым чэфэгъагъ. Щынээто чыпэ ифэгъагъ. Тэри гузэжъогу тыхэтэгъ. А бэлахым Азмэт зынаа тетигъэхэу, чыпэ къиним изыщи, ылээ кытезыгъэуцожыгъэхэм ацэл къетлонэу тифай. Ахэр: Роспотребнадзорым республикэмкэ и Гэлорышиллэ ишаа Сергея Завгороднера, республике сымэджээшым иврач шъхьаа Чэужь Нателлэ, өлзээгъэ враачаа Людмила Шопинаар, ахэм ягъусэгъэ медсестрахэр.

Къатюмэ тшюигъор ахэм лъешэу тазэрафэрэзэр ары. Тафэльло псауныгээ пытэ яланэу, шлоу, дэгэй, дахэу щылэр къадажьунэу, тинахыжэ льаплэу, шъхъэлэфэнэгъэшхэ зыфэтшырэ Хүтэйж Азмэт къинэу тиралэгъуаэл иджеупэу Алахъталэр шуукэ къялжынэу. Янагъохэм хъярырэ гушулагъорэ нэмык! Къарымыхъухы, гъотырэ хахьорэ ялан, ягупсэхэм адатхэхэу, цыфхэм япсауныгээ икъеухъумэн бэрэ фэлжэхэнэ альэкъынэу. Азмэт тифэльлоо ипсауныгээ зыпкы иуцжынныш, илээсыбэрэ ташхьагъ итнэу.

Тэхъутэмийкье ыкыи Теуцожь районхэм МВД-м иветеранэу ашыпсэухэрэм яшыогъоныгъэклэхээрийгъээр НЭХЭЕ Рэмээн.

Пэшборыгъэшь зэфэхъысыжъхэр къэнэфагъэх

«Топ-1000 культурных туристических брендов России» зыфиорэ зэнэкъокъум ипэшорыгъэшь зэфэхъысыжъхэр къэнэфагъэх. Культурнэ, тарих, чыюопс ыкыи гастрономическэ псэуальхэу Адыгейир кызэрарашигъэхэрэп аш хэхьагъэх.

ТОП-1000 культурных и туристических брендов России

«Живое наследие» зыфиорэ зэнэкъокъум къа-гъэхъыгъэм щыщэу 500-м нахыбэ жюриим къыхи-хыщтэп.

«Топ-1000 культурных туристических брендов России» зыфиорэ зэнэкъокъум къыщыхыгъэх Адыгейим ибренхэу: «Со-оружения» зыфиорэмкэ — «Адыгейим идолъмен-хэр»; «Традиции и про-мыслы» зыфиорэ пъен-къомкэ — «Адыгэхэм ядышэ хэдэйкын», «Цый» ыкыи «Адыгэ шыуан», «Адыгэ къашъохэр», «Чер-кес сэшхо»; «Гастрономи-емкэ» — «Хъалыжъор», «Чыюопс» зыфиорэмкэ — «Лагъо-Накъэ»; «Пер-сон» зыфиорэмкэ — «Къэрэш Тэмбот». «Топ-500 культурных тури-стических брендов Рос-сии» зыфиорэм хэхьа-

гъэх «Адыгэ къуаэмрэ» «Тыгъэкъохъэпэ Кавка-зымрэ».

Адыгэ Республикаем культурэмкэ и Министерствэ къызэрэшыаугъэмкэ, пэшорыгъэшь кыхъынир аухыгъ. Аш хэхьагъэхэр гъэтхапэм и 1-м къыщегъэжъагъэу сайтым рагъэхъащых.

Зэнэкъокъум ишыагъэклэ культурнэ, чыюопс объектхэр, шэн-хабзэхэр шольбырхэм къагъэльяа, къыралотыкы. Порталэу «Живое наследие.рф» зыфиорэм ихъэрэ пстэуми ахэр альэгъунхэ амал яи.

«Топ-1000 культурных и туристических брендов России» зыфиорэ зэнэкъокъум къэшакло фэхүгъэ УФ-м и Общественне палатэр, Урыс географичесэ обществэр, стратегическая инициативхэмкэ Агентствэр, УФ-м культурамкэ и Министерствэ, Ростуризмэр, УФ-м мэктээ хъязмэтимкэ и Министерствэ.

АБРЭДЖ Сэтэнай.

Къызэрагъотыжьиштхэм феджагъэх

Мэдээм и 20-м къыщегъэжъагъэу и 23-м нэс Мыеекъопэ районымкэ къутырэу Шэнтикъо дэт щэрион комплексэу «Бизон» зыфиорэм цыфэу къодыгъэхэр къызэрагъотыжьиштхэм фэгъэхъыгъэ егъэджэнхэр щызэхашаагъэх.

АР-м граждан зыухъумэжынмкэ ыкыи ошэ-дэмьишэ тофхэмкэ и Комитет къызэрэшыаугъэмкэ, тофхъабзэм хэлэжъагъэхэр

гүйтит объединениехэр арых. Ахэмэ ашыщых пшээрэлэу илэмкэ гъунэпкэ гъэнэфагъэ зиэ обще-ствэу «Центр формирования на-

выков безопасности «РИКОН» (къалэу Москва), Адыгэ Республикаемкэ — лъыхъон-къэгъэнэжын отрядэу «Лиза Алерт» зыфилохэрэ. Джааш фэдэу Дагыстан, Къэбэртэ-Бэлькъар республикаем, Къырым, Адыгэ Республикаем хэгъэгү къоцл тофхэмкэ и Министерствэ, УФ-м и Следственна комитет АР-мкэ испытвэнэ гъэорышланлэ ыкыи УФ-м ошэ-дэмьишэ тофхэмкэ и Министерствэ и Адыгэ лъыхъон-къэгъэнэжын отряд ялтыклохэр аш хэлэжъагъэх.

(Тикорр.).

Компенсация къэдэунхэмкэ пальэхэр

Урысые Федерацаем тофшэннымкэ и Кодекс ия 392-рэ статья къызэрэшыдэлтыгъэмкэ, тофшэнным епхыгъэ фитыныгъэхэр зыпкы изыгъэуцожы зышюонгъом мэзи 3-м къыклоц хыкумым зыфиригъэзэн фае.

тофшланлэм къызэрэуагъэклэгъэр зэрэшомытэрэзэмкэ ма-зэм къыклоц, лэжжаплээр икъоу къызэрэрамтыжыгъэмкэ ильэс-сим къыклоц ар тхъаусыхэн ылъэкишт. тофшланлэм къыуагъэклэжь зэхъум ифитыныгъэхэр аукъуагъэу хыкумым зигъэу-нэфыкэ, тофшланлэм зэрэхэдээрэ тетэу унашьо аштэн алъэ-кышт моральнэ зэрар къызэрэ-рахыгъэм пае тофшэннымкэ Ко-дексим ия 394-рэ статья диштэу

ахьшэ компенсацие аш къетыжьынэу.

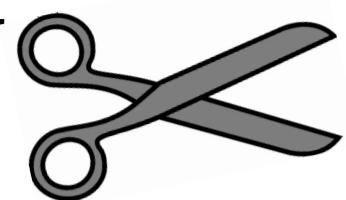
Фитыныгъэхэр зыпкы игъэуцожыгъэнхэмкэ, моральнэ зэрар къызэрэрахыгъэм пае компенсацие къягъэпчиныжыгъэнхэмкэ а зыуахьтэм шоцл имылэу хыкумым зыфагъэзэн фае Урысые Федерацаем тофшэннымкэ ихбэзэгъэуцожь къызэрэшыдэмьлытагъэм епхыгъэу фитыныгъэхэр аукъуагъэу хыкумым зышилтыгъэе унашьо хэбээ къуачлэ илэ зыхъурэ нэужи

зигугуу къэтшыгъэ компенсацие къалахыжын альэкъышт. Компенсацие къаратыжынэу ежь-ежырэу къэдэухэрэм Урысые Федерацаем тофшэннымкэ и Кодекс ия 392-рэ статья щыгъэнэфэгъэ пальэхэрэ альяшысихэрэп.

Урысые Федерацаем и Гражданскэ процессуальне кодекс ия 45-рэ статья иа 1-рэ лахь тетэу цыфхэм яфитыныгъэхэр, яфедэхэр, яшхъафитыныгъэ къэхүмэгъэнхэм афэшэ прокурорым хыкумым зыфигъэзэн ылъэкишт япсауныгъэ изытет, ныбжьэу ялан ыкыи нэмык! ушъхъагъухэм къахэлэу ахэм хыкумым зыфагъэзэнэу амал ямылэ зыхъукэ.

тофшэнным епхыгъэ фитыныгъэхэр зыпкы игъэуцожыгъэнхэм, моральнэ зэрар къазэрахыгъэм пае компенсацие къафэльэгъужыгъэнхэм зыщыкэлэхэдээрэ тхыльхэмкэ прокуратурэм икъулыкъухэм зафагъэзэн альэкъышт.

Адыгэ къэIуакIэхэр

Растения

КъэкIыхэрэр

Трясунка — пхъапхъеуц, пхъапхъе (черк.)

Трясунка средняя — гощэпхъапхъ, гуашэпхъапхъе, гъуэгунапщIепхъапхъе (черк.)

Турнепс, репа — былымбэлыйдж, былымбэлыйджэ (черк.)

Тутовое дерево — маркло, матлочьыг, маркочьыг, бэидэкл (шалс.), мэраклүэджыг (бесл.), мэраклуй, тутей, тутейхыг (каб.)

Тутовое дерево белое — марклоф, марклофыж, марклофыжчыг, мэраклүэхужхуджыг (бесл.), мэраклуйхужх, тутейхужх (каб.)

Тутовое дерево черное — марклошцэчыг, мэраклүэфыцэдхыг (бесл.), мэраклуйфыцэ, тутейфыцэ (каб.)

Тыква — къэбы, къэб (каб., черк.)

Тыква-горлянка — псыкъэб, тхъалыркъэб, алтыркъэб (бесл.), фэлтыркъэб (черк.)

Тыква крупноплодная — адигэкъэб, къальэркъэб (шалс.), кърымкъэб, хъэжкъэб (черк.)

Тыква мускатная — къэббэгу, урыскъэб

Тыква обыкновенная — урыскъэб, къэбгъуэжж (черк.)

Тыква твердокорая — къэбгъуэжж (черк.)

Тысячелистник — бэджаклэ, бэджкъиц, бэджкъиц (каб.), тхъэгурмыгъу (черк.)

Тысячелистник благородный, щетинистый — къуэнтхъурейнэпц (черк.)

Тысячелистник обыкновенный — чэтуюклэ, джедууклэ (черк.)

Укроп огородный — къоны, шхъатыуц, урыскъон, къуэн, нащэгэфлэу (черк.), къэнтхъурей, къуэнтхъурей, къуэнхъурей, нащешу (каб.)

Укроп пахучий — къантхъурай, урыскъон, къуэн, нащэгэфлэу (черк.), къэнтхъурей, къуэнтхъурей, къуэнхъурей, нащешу (каб.)

Фасоль многоцветковая — джэнчэклий, джэншдэжэй, джэншдэжэй (каб.)

Фасоль обыкновенная — джэнчы, джэнчфыж, джэнчшцлэ, джэши (шалс.), джэшхъыдхэбз (черк.), хъэжгушэдхэш (черк.), джэнш, джэш (каб.)

Фиалка — епэр, епэрудз (м.-каб.)

Фиговое дерево, инжир — шхынциумп, ахъо (шалс.)

Физалис обыкновенный — пырыплэ, зэрыб (бесл.)

Филиппея красная — шейтланулэ (черк.)

Финик финиконосный — бжэныбжэ (бесл.), чыцыбжэ (черк.)

Финиковая пальма — бжэныбжэ (бесл.), чыцыбжэ (черк.)

Фундук — дэжъий, дэжъиелэрыс, дэжьеиэрыс (черк.)

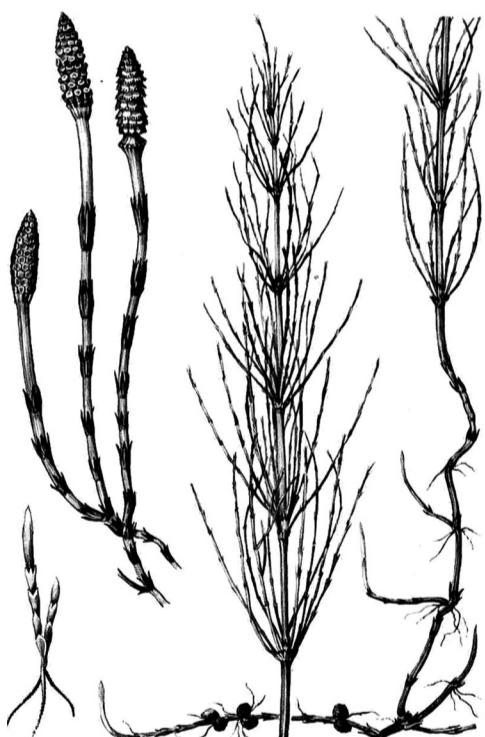
Хатьма — чэрдэшлэ (каб.)

Хатьма точечная — чэрдэшлэ (каб.)

Хатьма тюригенская — губгуэмэтэххуэй (черк.)

Хвощ — псыльеуц, удзмышх (черк.), псыльэудз, удззэрыклэ, пшахуашхэ (каб.)

Хвощ полевой — чэтуюпаклэ, джэдуашлэ, джэдууклэ (каб.)

Хвоя — нэрэт

Хлопчатник — бзыууцыф, бжэхуц (каб.)

Хлопчатник египетский — мысырбзыууцыф, мысырбжэхуц (каб.)

Хлопчатник перуанский — мысырбзыууцыф, мысырбжэхуц (каб.)

Хмелеграб обыкновенный — хуэшэ (каб.)

Хмель обыкновенный — шъотэбжъал, бжъалэ (шалс.), гъэтэдж, хъумпылей (черк.), хъумбылей, тхъуримбей (каб.)

Хна — пкынэ

Хрен — гыныф, гыныху (каб.)

Хурма — хъурмэ, хъурмей (каб.)

Хурма восточная — хъурмэ, хъурмей (каб.)

Нарт Шэбатныкъо фэгъэхъыгъэ орэдьижъым щыщ пычыгъу

— Зышхъэ тымыльэгъоуи,
Зигугъум тигъаллэрэ,
О Шэбатныкъуа,
Ер зинэкъохъогъуа,
Еблагъери! — къеъя.
— Тичэмьбгъэ яхэр
Ра фэтүукъына,
Тэ **тифыгу** щалъэхэр
Ра фэтүутэзэна,

Къэль-гүлүү бганэхэр
Ушиы жэхэтлъхъена.
Тхъэм уигъатхъэмэ,
Ра удгъэтхъэжжына...
— Сыеиххэкло-ешъуаклони,
Сыджэгокло шъаопи.
Уичэмьбгъэ яери
Хъадэлус тхъэ ешила,
О уифыгу щалъэри

Бзыумэ тхъэ аргъэшиха,
Къэль-гүлүү бганэри
Хъамылыу тхъэ ешила.
Ей, Алэдж яунэжъэуи
Нартхэр зыщыхасэрэм,
Нартхэр зыщыхасэрэм
Сэ сыртыхъуаклюа,
Сэ сыртыхъуаклюа,

Аиц игъогу лъапэри,
Ра къысцэкіэгъахъэба.
— Алэдж яунэжъэхэр
Гъогу лъэнэ-лъаца,
Мые лъацэр һута,
Гъогу лъэгъо закъуа,
Унэ фыжсы къыхъа,
Тхъэ щэкл икъыхъагъа,
Унэ плэлүфа,

Унэ къебэ-наба,
Къэсэнэйбэ къэта.
Къэсэнэуи къэтхэр
Цумэ яцурлышиуа,
Аиц ипэлүлашьори
Шы бгъэлыбэм къэса.
Псэльыхъомэ аутагъэу
Зы темэни илэшиы,
Уичэгые дахэри
Ра хэучынтэна...

Европэм и Кубок

«Краснодар» лъыкIотагъэп

«Динамо» Загреб — «Краснодар»

Краснодар 1:0.

Мэзаем и 25-м Загреб щызэлукIагъэх.

Къэлапчъэм Iэгуаор дэзыдзагъэр:

Оршич — 31.

Европэм илигэ Кубокыр къышыдэхыгъэним финалым и 1/16-м футбол командахэр щызэнэкъокъугъэх. «Краснодар» ятлонэрэ едзыгъом нахь дэгъо щешлагъ, ау хъагъэм Iэгуаор дидзэн ыльэкигъэп. Кабеллэ къэлапчъэм нэкыим Iэгуаор дигъэфагъэп. Сулаймановыр, Мартынович, Ари, нэмыхъэри апэкIе ильыщтыгъэх шъхье, пчъагъэр зэблахъун альякIыгъэп.

«Динамэм» аперэ ешлэгъур 3:2-у, ятлонэрэр 1:0-у ыхыгъэх, зэнэкъокъум щылтыкIотагъ. «Краснодар» къихэзигъ.

Футбол

ТекIоныгъэр зыхырэр мэгугъэ

Урысыем футболымкэ и Кубок къидэхыгъэним хэлэжьэрэ командахэм зэлукIэгъухэм апаублэжыгъ.

Финалым и 1/8-м нэсыгъэхэр мэзаем и 20-м къышегъэжьагъэу зэдешэх.

КIэуххэр

«Зенит» — «Арсенал» — 1:2, «Локомотив» — «Тамбов» — 3:0, ЦСКА — СКА Хабаровск — 2:0, «Краснодар» — «Шъачэ» — 1:2, «Ростов» — «Ахмат» — 0:1, «Динамо» — «Спартак» — 2:0, «Химки» — «Крылья Советов» — 0:4.

2021-рэ ильэсыр Урысыем ифутбол клубхэм Кубокым фэгъэхыгъэ зэлукIэгъухэмкэ рагъажьагъ. Ешлэгъухэм ашыгхэм кIэухху афхуугъэр бгъэшэгъонэу ѿйт.

Урысыем изэнэкъокъу 2020-рэ ильэсым дышьэр къышыдэзыхыгъэ «Зенит» Санкт-Петербург зыщешэм, «Арсеналыр» къитехкIагъ. Д. Кузяевым я 19-рэ таекъикым «Арсенал» икъэлапчъэ Iэгуаор дидзагъ. Ау К. Панченкэм, я 25-рэ, Р. Бауэр, пенальтикэ, я 37-рэ таекъикхэм чемпионым икъэлапчъэ Iэгуаор дадзагъ. «Зенит» бэрэ ыпэкIе ильыгъэми, хъагъэм Iэгуаор дидзэн ыльэкигъэп.

«Динамэр» «Спартак» зэрэтекIагъэри къыхэтэгъэши, Д. Фоминим, пенальтикэ, я 16-рэ таекъикым, К. Тюкаевым я 70-м къэлапчъэм Iэгуаор дадзагъ.

«Спартак» иешлакIе зэлукIэгъум

къышигъотыгъэп. АпэкIе ильыщхэр, гупчэм щешлэхтхэр нахь зэгъэфагъехэу зэнэкъокъум къышылъэгъонхэ фэягъ. Я 81-рэ таекъикым ифшэшушу В. Мозес судьям ешлапIэм ригъэкыгъ. «Динамэр» нахь зэгурьоу ёшлагъ.

И. Ахметовым, я 39-рэ, Н. Влашич я 66-рэ таекъикхэм къэлапчъэм Iэгуаор дадзагъ, ЦСКА-р СКА Хабаровск 2:0-у текуагъ.

«Локомотив» ешлэгъум ехъулэу къаугуоиагъ «Тамбовым» 3:0-у къышуихыгъ.

Ижыре адигэ къалеу Шъачэ икомандэ Краснодар зыщешэм, Заболотнэмрэ Жоазиньорэ я 52-рэ, 67-рэ таекъикхэм къэлапчъэм Iэгуаор дадзагъ. Аш үүж «Краснодар» дахэу ёшлагъ. Вильенэ метрэ 20 фэдизкэ зыпчыжэ къэлапчъэм дауи, Iэгуаор чэрэгъуз хъагъэм ифагъ. Къэлэпчъэтуэу Джанаевым а уахтэм Iэгуаом зыльдэзигъ шъхье, къуубытын, къизэкидэжын ыльэкIынэу ѿйтгъэп — Iэгуаор чэрэгъуз зэрэбыйрэм фэш.

Зичэзыу ешлэгъоу «Краснодар» «Динамо» Загреб дырилэштым Т. Вильенэ джащ фэдэ Iэпэлэсэнгъэ къышигъэлэгъонэу фэтэо.

«Ахмат» Ростов-на-Дону зыщешэм, пенальтир Беришэ дэ-

гъоу ыгъэцэлкагъ. Я 81-рэ таекъикым «Ростовым» иешлакIоу Нориманн пенальтикэ къэлапчъэм лъэшэу дэуагъ, ау «Ахмат» икъэлэпчъэтуэу Шелие Iэгуаом лъыаби, къизэклидэжыгъ.

Хэгъэгум изэнэкъокъоу аперэ купын щыкIорэм щешлээрэ футбол клубэу «Крылья Советов» «Химки» истадион 4:0-у текIоныгъэр къышыдыхыгъ. «Химки» Глушаковыр, Мырзэр, нэмыхъи футболист цэргийхэри ёшлагъэх, ау къэлапчъэм бэрэ дэуагъэхэп, ухуумаклохэр чылгээ къин радиагъэхэп.

«Хэзигъэхэр

Кубокым фэгъэхыгъэ зэнэкъокъум «Зенит», «Спартак», «Краснодар», «Ростов», «Химки», «Тамбов», нэмыхъи хэзигъэх.

Гъэтхалэм и 3-м зэлукIэштхэр: «Уфа» — «Урал». ТекIоныгъэр къидэхыгъэхэр финалым и 1/4-м хэхьагъэх. ЗэлукIэшт командэхэр пхъэдзым къыгъэнэфэштых.

«Шъачэ» Европэм икубокхэм афбэнэн имурад, тренер шъхье Iэгуаор Владимир Федотовым къилуагъ алерэхэр шъхье, къыгъэнэфэштых.

«Зенит», «Спартак», «Краснодар», фэшхъяф клубхэу Кубокым фэгъэхыгъэ зэнэкъокъум къыхэзигъэхэр хэгъэгум иап-

шъэрэ куп щыкIорэ зэлукIэгъухэм медальхэр къышахы ашоонгъу.

Зэнэкъокъум паублэжыгъ

2020 — 2021-рэ ильэс ешлэгъум футбол клубхэм паублэжыгъ. Мэзаем и 26 — 28-м я 20-рэ зэлукIэгъухэр ашоонгъэ купым хэт футбол клубхэм яэштых.

Ешлэгъухэр

26.02
«Тамбов» — «Ротор»
27.02
«Химки» — «Урал»
«Зенит» — «Ростов»
«Шъачэ» — «Арсенал»
«Локомотив» — ЦСКА
28.02
«Спартак» — «Рубин»
«Ахмат» — «Динамо»
«Краснодар» — «Урал».

Хэта зыхыштыр?

Аперэ ешлэгъухэр клубхэм къин къашыхъущых. Кымэфэ зыгъэпсэфигъом үүж зэдешшэштхэм тшлэгъэшэгъонэу тяплъышт.

«Зенит» итренер шъхье Сергей Семак зэрильтиэрэмкэ, аперэ мафэхэм зэлукIэгъу гээшэгъонхэр тлэгъущых, текIоныгъэр къидэхыгъишир къэшлэгъиа.

Редактор шъхье Илья Абдуллович
Пенальтикэ
С. А.

</div